

Aanpassing waterbergingsgebied Binnen Aa (benedenloop Westerwoldse Aa)

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

7 april 2008 / rapportnummer 1996-70

1. OORDEEL OVER HET MER

Voor de aanwijzing van de locaties “Hamdijk” en “De Bovenlanden” als respectievelijk noodwaterbergingsgebied en waterbergingsgebied¹ stellen Gedeputeerde Staten van Groningen een partiële herziening van het Provinciaal Omgevingsplan (POP) op. Ten behoeve van de besluitvorming over deze herziening wordt de procedure van milieueffectrapportage voor plannen (plan-m.e.r.-procedure) gevolgd.² Provinciale Staten van Groningen zijn het bevoegd gezag in deze procedure.

Tijdens de toetsing van het Milieueffectrapport (MER) heeft de initiatiefnemer, na vragen van de Commissie, nadere informatie aangeleverd over de waterbergingscapaciteit, archeologische waarden en landschappelijke inpassing.³

De Commissie is van mening dat in het MER en de aanvullende informatie tezamen **de essentiële informatie aanwezig is**, om bij de besluitvorming het milieubelang een volwaardige plaats te kunnen geven.

Het MER geeft op plan-m.e.r.-niveau voldoende inzicht in de milieueffecten van het voornemen om een keuze tussen de beschouwde varianten te kunnen maken. Deze keuze heeft alleen betrekking op de begrenzing van de (nood)bergingsgebieden. In de fase waarin de inrichting van de voorkeursvariant nader wordt uitgewerkt, zullen echter nog de nodige afwegingen en keuzes moeten worden gemaakt, die bepalend zijn voor de werkelijke milieueffecten.⁴

In hoofdstuk 2 wordt het oordeel van de Commissie nader toegelicht. In hoofdstuk 3 worden aanbevelingen gedaan voor het vervolgtraject.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL

Algemeen

Het MER geeft een beschrijving van de voorgenomen activiteit en varianten en vat de milieueffecten van de verschillende begrenzingsvarianten samen. Er is voor gekozen om de ecologische uitwerking van het gebied als stapsteen in de robuuste ecologische verbindingzone niet in het MER en de partiële herziening van het POP op te nemen, maar om dit op een later moment te doen in het nieuwe POP (2009) en het Gebiedsplan Groningen.

De samenvatting is door de verwarrende terminologie weinig inzichtelijk. In de samenvatting wordt met het begrip waterbergingsgebied bedoeld op zowel bergingsgebied als noodbergingsgebied. Verder wordt in het MER nadrukkelijk

¹ In het POP wordt onderscheid gemaakt tussen bergingsgebieden en noodbergingsgebieden. Bergingsgebieden behoren tot het reguliere watersysteem en worden gemiddeld meer dan 1/100 jaar ingezet. Noodbergingsgebieden behoren tot de noodmaatregelen en worden 1/100 jaar of minder ingezet.

² De aanwijzing van waterbergingsgebieden is niet m.e.r.-plichtig op grond van het Besluit m.e.r. Mogelijk is de aanwijzing wel m.e.r.-plichtig als gevolg van de rechtstreekse werking van de Europese Richtlijn voor de m.e.r. (nr. 97/11/EG), waarin “werken ter beperking van overstromingen” als m.e.r.-plichtig worden aangemerkt. De provincie Groningen heeft op grond hiervan besloten de plan-m.e.r.-procedure te volgen. Zie bijlage 1 voor meer informatie over het project en de procedure.

³ De aanvullende informatie heeft niet ter visie gelegen. De Commissie adviseert deze informatie bij de “nota reactie en commentaar” ter visie te leggen.

⁴ De inrichting van de bergingsgebieden wordt vastgelegd in bestemmingsplannen. Ten behoeve van de vaststelling van deze bestemmingsplannen zal de besluit-m.e.r.-procedure worden gevolgd.

onderscheid gemaakt tussen beide typen gebieden, die een verschillend waterhuishoudkundig doel hebben.

Sommige milieueffecten zijn in het MER slechts kort en globaal uitgewerkt, waardoor de werkelijke milieueffecten nog niet duidelijk zijn. Dit geldt met name voor het thema cultuurhistorie (waaronder archeologie). Op een aantal punten constateert de Commissie inconsistenties of onduidelijkheden.⁵

De Commissie acht de ontbrekende informatie niet essentieel voor de keuze tussen de alternatieven. Informatie die nu ontbreekt dient naar het oordeel van de Commissie alsnog te worden verzameld in de uitwerkingsfase.

Onderbouwing voorgenomen activiteit

De aan te wijzen (nood)bergingsgebieden dienen ter vervanging van een deel van het eerder aangewezen waterbergingsgebied Binnen-Aa.⁶ In het MER ontbreekt informatie over de benodigde bergingscapaciteit⁷ van de vervangende (nood)bergingsgebieden en de benodigde verhouding tussen bergingsgebied en noodbergingsgebied. Verder verschillen de varianten die in het MER zijn vergeleken van de varianten die in de hydrologische onderbouwing⁸ zijn onderzocht. Daardoor kan de Commissie niet verifiëren in welke mate de varianten in het MER voldoen qua doelbereik, met andere woorden of alle varianten voldoende waterbergingscapaciteit opleveren.⁹ Uit aanvullende informatie van de provincie blijkt dat alle varianten voldoende waterbergingscapaciteit leveren.

3. AANBEVELINGEN VOOR DE NADERE UITWERKING

3.1 Varianten

De inrichting van de (nood)bergingsgebieden zal in een latere fase worden vastgesteld. In deze fase zal nog een aantal afwegingen en keuzes gemaakt moeten worden die, onafhankelijk van de gekozen variant, bepalend (kunnen) zijn voor de werkelijke milieueffecten (zie ook § 3.2 en § 3.3):

- Uitgangspunt is dat vernatting van het gebied plaatsvindt om de beoogde natte natuurwaarden tot ontwikkeling te laten komen. De methode die gehanteerd wordt om het gebied te vernatten (bijvoorbeeld vasthouden van regenwater, oppompen van slootwater binnen de kaden of afgraven

⁵ Voorbeelden hiervan zijn:

- De tabel in de samenvatting (pagina 7) is zonder toelichting niet duidelijk. Door het weglaten van tekst in de tabel lijkt het effect op natuurwaarden hierin te ontbreken.
- Het is niet duidelijk of alleen het bergingsgebied of ook het noodbergingsgebied als stapsteen in de ecologische verbinding kan worden aangewezen.
- De redenering ten aanzien van de effecten op leefbaarheid (pagina 37) en de mitigerende maatregelen die worden voorgesteld (pagina 38) zijn niet logisch. Het aanleggen van een fietspad op de kade kan moeilijk gezien worden als een oplossing voor de barrièrewerking van de kades.

⁶ Voor de aanwijzing van (nood)bergingsgebieden in het beheergebied van het Waterschap Hunze en Aa's is in 2005 de procedure voor Strategische Milieubeoordeling (SMB, tegenwoordig plan-m.e.r.) gevolgd.

⁷ Ook in inspraakreacties 3 en 4 (zie bijlage 2) wordt de onzekerheid over de benodigde bergingscapaciteit genoemd.

⁸ Rapport "Waterberging Benedenloop Westerwoldse Aa, Hamdijk en Bovenlanden; hydrologische onderbouwing van de aanpassing van het bergingsgebied Binnen Aa", d.d. 4 februari 2008.

⁹ Op pagina 19 van het MER staat de capaciteit van het bergingsgebied en het noodbergingsgebied vermeld, zonder dat duidelijk is voor welke variant dit geldt. Uit aanvullende informatie van de provincie Groningen blijkt dat deze waarden gelden voor variant B. Voor variant A geldt een geringere, voor variant C een grotere capaciteit.

van grond) volgt niet uit het MER. De verschillende methoden leiden wel tot aanzienlijke verschillen in waterbergend vermogen en in effecten op bodem, ecologie, cultuurhistorie en archeologische waarden.

- In het beoogde noodbergingsgebied bevinden zich enkele woningen. Uit het MER is nog niet duidelijk op welke wijze deze woningen zullen worden beschermd tegen wateroverlast op het moment dat het noodbergingsgebied geïnundeerd raakt. De keuze die daarin gemaakt wordt heeft mogelijk gevolgen voor het landschap, de waterhuishouding en de bereikbaarheid van de woningen.
- De Commissie adviseert om bij de nadere uitwerking van de voorkeursvariant mede vanuit milieuoogpunt te motiveren:
 - op welke wijze de benodigde vernatting zal worden gerealiseerd;
 - welk peilbeheer binnen de kaden wordt nagestreefd;
 - op welke wijze de woningen worden beschermd tegen wateroverlast.

3.2 Archeologische waarden

In het MER is aangegeven dat bewoningsresten worden verwacht op de grenslaag tussen klei en veen. Op basis van het MER kan deze aanname niet geverifieerd worden, mede door de summiere beschrijving van de bodem.¹⁰ Uit aanvullende informatie¹¹ leidt de Commissie af dat bodemingrepen in de beoogde (nood)bergingsgebieden ernstige gevolgen voor archeologische waarden kunnen hebben.¹² Vooral nog is onduidelijk of en op welke wijze deze gevolgen gemitigeerd kunnen worden en of mitigerende maatregelen leiden tot beperking van de inrichtingsmogelijkheden als stapsteen in de robuuste ecologische verbindingzone.¹³

- De Commissie adviseert bij de nadere uitwerking van de voorkeursvariant:
 - nader onderzoek te initiëren naar aanwezigheid van archeologische waarden, rekening houdend met het ter zake opgestelde archeologische advies;
 - de effecten van verschillende inrichtingsvarianten op deze waarden in beeld te brengen;
 - aan te geven op welke wijze effecten op archeologische waarden worden voorkomen of gemitigeerd;
 - aan te geven of mitigerende maatregelen relevante effecten op andere milieuaspecten met zich mee brengen.

In het MER (en in de partiële herziening van het POP) wordt verder gesteld dat inundatie van de (nood)bergingsgebieden leidt tot een betere conservering van archeologische waarden. De Commissie acht deze stelling onvoldoende onder-

¹⁰ Zie ook inspraakreactie 6 (zie bijlage 2) van de RACM, waarin is aangegeven dat op basis van het MER nauwelijks een uitspraak gedaan kan worden over de effecten van het initiatief op cultuurhistorisch erfgoed.

¹¹ Archeologisch advies ten behoeve van de inrichting van waterbergingsgebieden te Hamdijk en Nieuweschans, Libau Steunpunt, d.d. 10 maart 2008. Op basis van de bevindingen wordt geadviseerd:

- op locaties van geregistreerde archeologische terreinen (AMK-terreinen) bodemingrepen geheel te vermijden;
- bodemingrepen buiten de AMK-terreinen dusdanig te beperken, dat nimmer de veenondergrond wordt geraakt;
- een kleipakket van 30 tot 50 cm boven de veenondergrond te handhaven;
- indien het wenselijk is een ruimer pakket klei af te graven een bodemkundig booronderzoek uit te voeren;
- in het gebied de Bovenlanden geen bodemingrepen te plegen ter plaatse van de bodemsoort aangeduid met Stiboka code kWp.

¹² Zie ook inspraakreactie 6 (zie bijlage 2) van de RACM, waarin is aangegeven dat op basis van het MER nauwelijks een uitspraak gedaan kan worden over de effecten van het initiatief op cultuurhistorisch erfgoed.

¹³ Op basis van bodemkaarten kan afgeleid worden dat in het zuidelijk deel van het plangebied nauwelijks wordt voldaan aan de minimale kleidikte in de uitgangssituatie om ontgravingen mogelijk te maken.

bouwd voor deze specifieke situatie, mede gelet op het incidentele karakter van de berging.

3.3 Landschappelijke inpassing

In het MER is niet aangegeven op welke wijze bij de inrichting van het gebied zal worden aangesloten bij landschappelijke en cultuurhistorische waarden en patronen in het studiegebied. Met name de Hamdijk vormt een belangrijk cultuurhistorisch element, dat de scheiding zal gaan vormen tussen het bergingsgebied en het noodbergingsgebied. In plaats van kades aan weerszijden van de Hamdijk zou ook gekozen kunnen worden voor een gedeeltelijke verhoging van de Hamdijk zelf, waardoor dit karakteristieke element extra wordt geaccentueerd. Ook kan overwogen worden inrichtingsmaatregelen te treffen om de in het plangebied aanwezige resten van het steenhuis, ten noorden van de Hamdijk, te accentueren. Een goede landschappelijke inpassing en vormgeving van de kaden in en rond de in te richten (nood)bergingsgebieden is van belang om visuele hinder en barrièrewerking te beperken en de belevingswaarde van het open landschap zo veel mogelijk te behouden.¹⁴

■ De Commissie adviseert bij de nadere uitwerking van de voorkeursvariant in te gaan op bovenstaande overwegingen of deze als varianten mee te nemen.

3.4 Overige aandachtspunten

3.4.1 **Natuur**

De natuurinformatie is in het MER beperkt tot gegevens van het Natuurloket. Deze gegevens zijn summier en onvoldoende actueel. Mede daardoor zijn effecten op aanwezige natuurwaarden uit het MER nauwelijks af te leiden en kan nog niet worden beoordeeld of er voor het voornemen een ontheffing van de Flora- en Faunawet nodig zal zijn. Voor de afweging tussen de varianten is dit niet relevant, maar in de inrichtingsfase zullen aanvullende gegevens over relevante soorten en biotopen noodzakelijk zijn.

■ De Commissie adviseert om bij de nadere uitwerking van de voorkeursvariant de natuurinformatie ten behoeve van de te maken keuzes voor de inrichting van het gebied aan te vullen met veldgegevens over soorten en biotopen.

3.4.2 **Monitoring**

Het MER geeft een aanzet tot een monitoringprogramma. Gezien de beperkte inzet van (nood)bergingsgebieden zijn de mogelijkheden voor monitoring van effecten beperkt.

■ De Commissie adviseert om monitoring te beperken tot een aantal relevante voorbeeldgebieden binnen het complex van te ontwikkelen waterbergingsgebieden in Groningen die representatief zijn voor de bodemkundige, hydrologische en ecologische variatie.

■ De Commissie adviseert de monitoring te koppelen aan een bestaand instrument, bijvoorbeeld watersysteemrapportages of monitoring van ecologische verbindingen.

¹⁴ In inspraakreactie 2 en het verslag van de hoorzitting (zie bijlage 2) worden zorgen geuit over de gevolgen van het initiatief voor landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Gedeputeerde Staten van Groningen

Bevoegd gezag: Provinciale Staten van Groningen

Besluit: Partiële herziening van het provinciaal omgevingsplan (POP) Groningen

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: geen

Activiteit: de provincie Groningen heeft het voornemen een locatie langs de benedenloop van de Westerwoldse Aa aan te wijzen voor waterberging, als onderdeel van het waterbergingsgebied Binnen-Aa. Voor de besluitvorming wordt de plan-m.e.r.-procedure gevolgd.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Plan-milieueffectrapport aanpassing waterbergingsgebied Binnen Aa (benedenloop Westerwoldse Aa) en Bovenlanden, Grontmij, februari 2008;
- Ontwerp Partiële herziening planuitwerking 'De aanwijzing van het bergingsgebied Bovenlanden en het noodbergingsgebied Hamdijk in het waterschap Hunze en Aa's, provincie Groningen, 18 februari 2008;
- Rapport Waterbergingsgebied Benedenloop Westerwoldse Aa, Hamdijk en Bovenlanden. Hydrologische onderbouwing van de aanpassing van het bergingsgebied Binnen Aa, Royal Haskoning, 4 februari 2008;
- Concept-advies Steunpunt Libau, 10 maart 2008;
- Notitie "Beantwoording vragen Commissie voor de m.e.r.", provincie Groningen, 13 maart 2008;
- Brief "toelichting Plan-Milieueffectrapport", provincie Groningen, 4 april 2008.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van inspraakreacties is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in: Dagblad van het Noorden, editie Oost

advies aanvraag: 14 december 2007

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 28 januari 2008

kennisgeving MER in: Dagblad van het Noorden op 21 februari 2008

aanvraag toetsingsadvies: 18 februari 2008

ter inzage legging MER: 21 februari t/m 2 april 2008

toetsingsadvies uitgebracht: 7 april 2008

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de (vooraf) gestelde eisen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een vol-

waardige plaats te geven bij de besluitvorming. Is dat naar haar mening niet het geval dan signaleert de Commissie dat er sprake is van een zogenoemde 'essentiële tekortkoming'. De Commissie adviseert dan dat die informatie alsnog beschikbaar komt, alvorens het besluit wordt genomen. Overige tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

dr. F.H. Everts

drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)

ir. R.F. de Vries

drs. P.J. Jongejans (werkgroepsecretaris)

BIJLAGE 2: Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) Noord, Drachten
2. T.J. Folkersma en R. Folkersma-van de Poel, Nieuweschans
3. J. Huisman, namens H. Koets, Vriesscheloo
4. J. Huisman, namens T. Tijdens, Benderhee (D)
5. B.M. Crebas, Drieborg
6. Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), Amersfoort
7. Th.J. Wit, Nieuweschans
8. K. Barlagen, namens J. Koets en familie Barlagen, Drieborg
9. Verslag openbare hoorzitting, 14 maart 2008

**Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Aanpassing
waterbergingsgebied Binnen Aa (benedenloop Westerwoldse Aa)**

Voor de aanwijzing van de locaties “Hamdijk” en “De Bovenlanden” als respectievelijk noodwaterbergingsgebied en waterbergingsgebied stellen Gedeputeerde Staten van Groningen een partiële herziening van het Provinciaal Omgevingsplan (POP) op. Ten behoeve van de besluitvorming over deze herziening wordt de procedure van milieueffectrapportage voor plannen (plan-m.e.r.-procedure) gevolgd. Dit toetsingsadvies heeft betrekking op het milieueffectrapport (MER).

ISBN: 978-90-421-2356-4